

**Hallituksen esitys Eduskunnalle nuorisolaiksi sekä laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

**ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nuorisolaki. Lailla kumottaisiin nuorisotyölaki vuodelta 1995. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia.

Nuorisolaissa säädettäisiin lain tarkoituksesta ja lähtökohdista, laissa käytetyistä keskeisistä käsitteistä, valtion hallinnosta nuorisotyössä ja -politiikassa, opetusministeriön ja lääninhallitusten tehtävistä, nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta sekä valtion nuorisosiain neuvottelukunnasta ja arviointi- ja avustustoimikunnasta. Laissa säädettäisiin myös kuntien nuorisotyöstä ja -politiikasta

sekä nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta. Lisäksi laissa säädettäisiin järjestömuotoisen nuorisotyön ja valtakunnallisten nuorisokeskusten tukemisesta sekä toimialan muusta valtionrahoituksesta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia muutettaisiin niin, että siinä viitattaisiin uuteen lakiin.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006. Eräiden järjestöjen valtionavustuksia koskevat nuorisolain säännökset ovat kuitenkin tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

## YLEISPERUSTELUT

## 1. Nykytila

## 1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

## Lainsäädäntö ja sen kehitys

Heinäkuun alusta 1972 tuli voimaan kuntien nuorisolautakunnista ja kuntien nuorisotyöhön annettavasta valtioneuvoston päätöksestä annettu laki (117/1972), jäljempänä *nuorisolautakuntalaki*. Nuorisolautakuntalain perustelujen mukaan nuorisotyön tukeminen perustui ennen tätä valtion talousarvioon sekä valtioneuvoston päätöksiä koskeviksi yleismääräyksiksi annettuun valtioneuvoston päätökseen (490/1965). Opetusministeriön alaisuudessa nuorisotyön asiantuntijaelimenä toimi valtion nuorisotyölautakunta, sittemmin valtion nuorisoneuvosto. Läänien nuorisotyön päätös- ja asiantuntijaelimenä toimivat läänien nuorisotyölautakunnat.

Nuorisolautakuntalain nojalla kuntiin luotiin lakisääteinen nuorisolautakuntajärjestelmä. Kunnille myönnettiin valtioneuvoston päätöksen mukaisesti nuorisotyöntekijöiden palkkoihin, nuorisoyhdistysten toiminta-avustuksiin, kuntien nuorisotilojen vuokra- ja vuokra-arvokustannuksiin, nuorisotyön matkakustannuksiin sekä harkinnanvaraista investointiavustusta kuntien nuorisotilojen rakentamiseen ja perusparantamiseen. Laissa nuoret määriteltiin 7—24-vuotiaiksi. Kuntien valtioneuvoston osuus oli porrastettu kantokäyttöluokituksen mukaisesti ja se oli 20—65 prosenttia valtioneuvoston osuudesta hyväksyttävistä menoista.

Vuoden 1974 alusta voimaan tullut valtakunnallisen nuorisotyön valtioneuvoston päätös (1035/1973), jäljempänä *nuorisojärjestölaki*, vahvisti jo aiemmin käytössä olleen tukijärjestelmän, joka perustui vuosittain valtion talousarviossa osoitettuihin määrärahoihin ja valtioneuvoston päätöksiä koskeviksi yleismääräyksiksi annettuun valtioneuvoston päätökseen. Nuorisojärjestölailla ja sen nojalla annettulla asetuksella valtakunnallisen nuorisotyön valtioneuvoston päätöksiä (405/1974) säädettiin valtioneuvoston perusteista ja muista valtioneuvoston päätösten saamisen edellytyksistä.

Vuoden 1986 alusta voimaan tullut nuorisotyölaki (1068/1985), jäljempänä *vuoden 1985 nuorisotyölaki*, pohjautuu nuorisolau-

takuntalakiin ja nuorisojärjestölakiin. Muutokset koskivat lähinnä kuntien nuorisotilojen tukijärjestelmää sekä valtakunnallisia nuorisokeskuksia. Laista poistettiin kuntien nuorisotiloja koskeva vuokra-arvojärjestelmään perustuva valtioneuvoston päätös. Synnä tähän oli valtion menojen jatkuva kasvu tällä perusteella. Vuoden 1985 nuorisotyölain piiriin otettiin valtakunnallisten nuorisokeskusten toiminta- ja investointiavustukset. Järjestöjen osalta nuorten ikäraja nostettiin alle 29-vuotiaita koskevaksi, kun aikaisemmin ikäryhmänä oli 7—24-vuotiaat. Muutos johtui opiskelijajärjestöjen säilyttämisestä lainsäädännön piirissä.

Seuraava merkittävä lainsäädännöllinen muutos tapahtui vuoden 1993 alusta, kun kuntien valtioneuvoston päätöksen mukaisesti siirryttiin laskennalliseen valtioneuvoston päätökseen. Kunnat saivat nuorisotyöhön laskennallista valtioneuvoston päätöksen mukaisesti alle 29-vuotiaiden määrän mukaan. Tästä summasta kunnalle maksettiin valtioneuvoston päätöksen mukaisesti 37 prosenttia. Aiempi kantokäyttöluokituksen perustuva valtioneuvoston päätöksen mukaisesti porrastus poistui. Kunnilta poistui samalla velvoite lakisääteisiin nuorisolautakuntiin, minkä seurauksena itsenäisten nuorisolautakuntien määrä supistui muutamassa vuodessa noin kymmeneen.

Nykyinen nuorisotyölaki (235/1995) tuli voimaan maaliskuun alusta 1995. Laissa määritellään yhteiskunnan tehtäväksi nuorten kansalaistoiminnan edistämisen ohella nuorten elinolojen parantaminen. Siten nuorisotyön toimialuetta laajennettiin nuorisopolitiikan alueelle.

Nuorisotyölain tarkoituksena on nuorten elinolojen parantaminen ja edellytysten luominen nuorten kansalaistoiminnalle. Arvopohjana on sukupolvien, sukupuolten ja Suomen alueiden välinen tasa-arvo, suvaitsevaisuus ja kulttuurien moninaisuus sekä luonnonkäytön kestävä kehityksen turvaaminen. Nuorisotyö määritellään työksi, jolla parannetaan nuorten elinoloja ja edistetään nuorten kansalaistoimintaa, ja nuorisotoimintaa nuorten kansalaistoiminnaksi, jolla edistetään nuorten kasvua ja kansalaisvalmiuksia.

Nuorisotyölaissa ei määritellä sen kohde-ryhmää. Puhuttaessa alle 29-vuotiaista nuorista viitataan opetus- ja kulttuuritoimen ra-

hoituksesta annettuun lakiin (635/1998), jäljempänä *opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaki*, jossa säädetään kuntien nuorisotoimen valtionosuuden laskentaperusteet.

Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat ensisijaisesti valtio, kunnat ja valtakunnalliset nuorisojärjestöt. Nuorisotyö säädetään kunnan toimialaan kuuluvaksi. Lisäksi todetaan, että nuorisotoiminnasta vastaavat pääasiassa nuoret, heidän yhteisönsä sekä nuorisojärjestöt.

Nykyisessä laissa valtioneuvoston kanslia ja ministeriöt velvoitetaan sisällyttämään nuorten elinolojen parantamiseksi tarpeellisia toimenpiteitä toiminta- ja taloussuunnitelmiinsa ja alueiden kehittämisestä annetun lain (1135/1993) mukaisesti valtakunnallisiin tavoiteohjelmiin. Toimenpiteiden yhteensovittamisesta vastaa keskushallinnon osalta opetusministeriö, alueellisesti lääninhallitukset ja paikallisesti kunnat.

Nuorisoasiain neuvottelukunta määritetään nuorisotyölaissa tarkoitetuissa asioissa opetusministeriön asiantuntijaelimeksi, jonka valtioneuvosto asettaa. Lisäksi säädetään nuorisojärjestöjen avustustoimikunnasta ja sen tehtävistä.

Nuorisotyölaissa säädetään kuntien nuorisotoimen valtionosuuksista yhdessä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain kanssa sekä valtionavustuksista, joita myönnetään valtakunnallisille nuorisojärjestöille, valtakunnallisten nuorisokeskusten toimintaan ja investointeihin, nuorisotutkimukseen, kansainväliseen nuorisoyhteistyöhön, tiedonvälitykseen, nuorison taidetapahtumaan (nykyisin Nuori kulttuuri -tapahtuma) ja muihin nuorison elinoloja parantamista koskeviin hankkeisiin.

#### Työnjako nuorisotyössä ja -politiikassa

Nuorisotyölain mukaan nuorisotyön yleinen johto ja kehittäminen kuuluvat opetusministeriölle ja lääninhallitukset toimivat nuorisotoimen aluehallintoviranomaisina. Nuorisotyö kuuluu opetusministeriössä kulttuuriministerin toimialaan. Opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston nuorisoyksikkö vastaa nuorisotyöhön liittyvien asioiden valmistelusta. Opetusministeriön keskeisinä tehtävinä ovat talousarviossa osoitettujen määrärahojen jakaminen suoraan hakijoille tai osoittamalla ne läänin-

hallituksille edelleen jaettavaksi, toimialan tulos- ja informaatio-ohjaus, kansainvälinen nuorisoyhteistyö, nuorisotyön ja -politiikan valtakunnalliset kehittämissuunnitelmat sekä yhteistyö muiden ministeriöiden kanssa nuoria koskevista asioista.

Valtioneuvoston asettama nuorisoasiain neuvottelukunta toimii opetusministeriön asiantuntijaelimenä nuorisotyön ja -politiikan kysymyksissä. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina nuorten kasvun ja kansalaistoiminnan, nuorten elinolojen sekä nuorisotutkimuksen asiantuntemus. Neuvottelukunnan enemmistö on nuorisojärjestöjen ehdottamia henkilöitä. Lisäksi neuvottelukunnassa on eri ministeriöiden edustus sekä alueellisen ja kunnallisen nuorisohallinnon asiantuntijoita.

Valtioneuvoston asettama nuorisojärjestöjen avustustoimikunta tekee opetusministeriölle esityksen valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen tulospöytäsuunnitelmien ja valtionavustusten jaosta. Valtioneuvosto nimeää toimikunnan kuultuaan nuorisojärjestöjä. Toimikunta antaa lausunnot opetusministeriölle nuorisotyölain piiriin hakeneiden järjestöjen avustuskelpoisuudesta ja tekee esitykset avustussuunnitelman kehittämiseksi.

Lääninhallitukset vastaavat nuorisotoimen aluehallinnosta. Opetusministeriö tekee lääninhallituksen kanssa tulossopimuksen ja rurssoi sen toteuttamista. Lääninhallituslain (22/1997) mukaan lääninhallitukset hoitavat nuorisotoimeen liittyviä tehtäviä. Käytännössä lääninhallitusten keskeiset tehtävät ovat avustusten myöntäminen nuorten työpajatoimintaan, koululaisten iltapäivätoimintaan ja alueelliseen kehittämistyöhön, kuntien peruspalvelujen arviointi, toimialan kehittäminen ja ajankohtaiskoulutuksen järjestäminen sekä aluetason kansainvälinen yhteistyö.

Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat yhdessä nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien yhteisöjen kanssa. Kunnissa on muun muassa 1 100 nuorisotilaa, 130 lasten ja nuorten leirialuetta ja -keskusta, 3 400 nuorisotyöntekijää, ja kunnat ylläpitävät noin 200 nuorten työpajaa. Kunnassa nuorisotyön asiat käsitellään itsenäisissä nuorisolautakunnissa tai yhdistelmälautakunnissa. Nuorisovaltuustoja ja muita nuorten vaikuttajaryhmiä on 180 kunnassa. Vuonna 2003 oli yli 130 kunnassa laadittu lapsi- ja/tai

nuorisopoliittinen ohjelma. Valtakunnallisissa nuorisojärjestöissä oli vuoden 2003 lopussa alle 29-vuotiaita jäseniä noin 815 000. Suomessa on 1,9 miljoonaa alle 29-vuotiasta asukasta.

#### Nuorisotyön rahoitus ja keskeiset toiminnot

Nuorisotyölain mukaiset menot rahoitetaan ensisijaisesti veikkaus- ja raha-arpajaispelienvoittovaroista. Vuoden 2003 alusta voimassa ollut raha-arpajaisten sekä veikkaus- ja vedonlyöntipelienvoittovarojen tuoton käyttämisestä annettu laki (1054/2001) on vahvistanut nuorisotyön rahoitusperustaa. Valtion vuoden 2004 talousarviossa veikkauksen ja raha-arpajaisten voitot varat nuorisotyön edistämiseen (momentti 29.99.50) olivat 28 565 000 euroa, jossa kasvua edelliseen vuoteen on 37 prosenttia. Valtion vuoden 2005 talousarviossa nuorisotyöhön osoitetaan veikkausvoittovaroja 31 720 000 euroa ja yleiskatteellisia budjettivaroja (momentti 29.99.51) 2 848 000 euroa.

Kuntien nuorisotoimeen osoitettava valtionosuus on 6 100 000 euroa vuonna 2005. Laskennallinen peruste kunnan alle 29-vuotiasta asukasta kohden on 12,5 euroa, josta kunnille maksetaan 37 prosentin valtionosuus. Kunnat käyttävät vuosittain nuorisotyöhön noin 150 miljoonaa euroa, joten valtionosuus on noin 4 prosenttia kunnan menoista. Kunnille myönnetään tämän lisäksi kohdennettuja valtionavustuksia nuorten työpajatoimintaan, koululaisten iltapäivätoimintaan, ennaltaehkäisevään päihde- ja huume-työhön, kunnan omistamiin valtakunnallisiin nuorisokeskuksiin, nuorisoinfo- ja neuvontapalveluihin sekä valtakunnallisiin ja alueellisiin kehittämishankkeisiin yhteensä noin 9 000 000 euroa. Siten valtionosuudet ja -avustukset kunnille ovat vuositasolla noin 15 000 000 euroa eli noin 10 prosenttia kuntien nuorisotyöhön käyttämistä varoista.

Vuonna 2004 tulosperusteista valtionavustusta myönnettiin 9 000 000 euroa yhteensä 101 järjestölle, joista 68 oli valtakunnallisia nuorisojärjestöjä tai valtakunnallisia nuorisotyön palvelujärjestöjä ja 33 nuorisotyötä tekeviä järjestöjä. Avustukset jaetaan tulosperusteisesti toiminnan laadun, laajuuden ja taloudellisuuden sekä toiminnan merkityksen pohjalta. Vuoden 2005 talousarviossa järjestöjen yleisavustuksiin on osoitettu yhteensä

11 200 000 euroa, josta 9 700 000 euroa valtakunnallisille nuorisojärjestöille ja valtakunnallisille nuorisotyön palvelujärjestöille sekä 1 500 000 euroa nuorisotyötä tekeville järjestöille.

Nuorisotyön verkkomediat on varsin uusi toiminta-alue. Keskeisenä välineenä on Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n yhteyteen perustettu [www.valtikka.fi](http://www.valtikka.fi)-sivusto. Lisäksi tuetaan paikallista verkko vaikuttamisen kehittämistä. Nuorisoinfo- ja neuvontapalvelupisteitä on Suomessa noin 30. Tämä verkosto laajenee nopeasti. Vuonna 2005 tarkoitukseen käytetään talousarviossa 700 000 euroa.

Koululaisten iltapäivätoiminnan tuki on suunnattu nuorisotyömäärärahoilla 3.—9.-luokkalaisten kerhotoimintaan. Vuoden 2004 syksystä lähtien on kunnille myönnetty valtionosuutta opetustoimen valtionosuusjärjestelmän osana 1.—2.-luokkalaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan. Nuorisotyömäärärahoilla, jotka jaetaan lääninhallitusten toimesta, käynnistetään vuosittain noin 1 500 iltapäiväkerhoa. Vuoden 2005 määrärahat ovat 1 100 000 euroa.

Nuorisotyön alueelliseen kehittämiseen osoitettiin vuonna 2004 lääninhallituksille 700 000 euron määräraha, jolla tuettiin noin 70 paikallista kehittämishanketta. Vuonna 2005 tarkoitukseen käytetään 900 000 euroa.

Ennaltaehkäisevää huume-työtä on tuettu yleiskatteellisista budjettivaroista. Vuonna 2004 tuettiin 64 hanketta ja vuonna 2005 tarkoitukseen on varattu 848 000 euron määräraha.

Muita tukihankkeita ovat olleet Nuori Kulttuuri -toiminta, nuorten kulttuuriryhmien ulkomaiset esiintymismatkat, Avartti – nuoret sen tekevät -toimintaohjelma sekä erilaiset kuntien ja järjestöjen kehittämishankkeet nuorten aktiivisen kansalaisuuden ja nuorten sosiaalisen vahvistamisen tulosalueilla.

#### Nuorten työpajat

Työttömien nuorten työpajatoimintaa on kehitetty Euroopan unionin sosiaalirahaston tuella vuodesta 1995. Nuorisotyömäärärahoista tuetaan pajatoiminnan kehittämistä. Opetusministeriö vastaa valtakunnallisista hankkeista ja lääninhallitukset yksittäisten pajojen tukemisesta. Suurin osa pajoista on

kuntien ylläpitämiä. Työpajatoiminnalla on vaikutettu merkittävästi nuorisotyöttömyyden alentamiseen sekä nuorten hakeutumiseen koulutukseen ja työelämään. Nuorisotyön painopiste työpajoissa on nuorten itsetunnon ja arjentaiteiden parantamisessa.

Pajoja on nykyisin 230 ja niissä työskentelee vuosittain kuuden kuukauden jaksoissa yli 7 000 nuorta. Nuori saa toimeentulonsa pajajakson aikana työllisyys-, koulutus- tai sosiaaliturvavaroista. Nuorisotyöttömien määrä on laskenut, mutta alle 25-vuotiaita työttömiä on edelleen yli 10 000 enemmän kuin ennen 1990-luvun lamavuosia.

Nuorten työpajatoimintaan on valtion vuoden 2005 talousarviossa osoitettu nuorisotyömäärärahoista 3 000 000 euroa.

#### Valtakunnalliset nuorisokeskukset

Nuorisotyölain piirissä on 10 valtakunnallista nuorisokeskusta, jotka tuottivat vuonna 2004 noin 160 000 nuorisovuorokautta ja lähes 1 000 leirikouluja. Leiri- ja luontokoulu-toiminnan ohella keskuksissa korostuu sosiaalinen nuorisotyö sekä kansainvälinen toiminta. Keskusten toimintatuki oli 13 euroa nuorisovuorokautta kohden vuonna 2004. Lisäksi tuettiin keskusten investointeja 1 700 000 eurolla. Vuoden 2005 talousarviossa määräraha on 4 300 000 euroa.

#### Nuorisotutkimus

Nuorisotutkimus kohdentuu ensisijaisesti nuorisotyötä sekä -politiikkaa palvelevaan tutkimukseen ja se on organisoitu nuorisotutkimusverkoston kautta. Opetusministeriö sopii vuosittain tuloskeskusteluissa Nuorisotutkimusseuran ja sen tutkimusverkoston kanssa tutkimusteemoista. Toiminta nuorisotutkimusverkoston kautta turvaa tutkimuksen riippumattomuuden. Vuosittain tuetaan noin 10–15 tutkimusta ja selvitystä. Vuoden 2005 talousarviossa nuorisotutkimukseen on osoitettu 850 000 euroa.

### 1.2. Kansainvälinen kehitys

#### Yleistä

Nuorisoalan kahdenvälinen yhteistyö perustuu pääosin hallitustenvälisiin kulttuuriso-

pimuksiin tai -vaihto-ohjelmiin. Yhteistyön tavoitteena on nuorisopolitiikan kehittämisen ohella edistää kansallista nuorisotyötä hyvien käytäntöjen, vaihdon ja verkottumisen avulla sekä tukea ja edistää kansallisia aloitteita ja tavoitteita monenkeskisessä yhteistyössä muun muassa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) ja Euroopan neuvoston toiminnassa.

Lapsen oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 60/1991), joka Suomessa tuli voimaan vuonna 1991, sisältää keskeisiä tavoitteita lasten ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi alle 18-vuotiaiden osalta. Sopimus velvoittaa sopimusvaltiota turvaamaan oikeuden osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntapolitiikkaan. Lapsia ja nuoria on kohdeltava yksilöinä, joilla on omat riippumattomat oikeutensa ja tarpeensa.

YK:n Maailman nuorison toimintaohjelma sisältää kansallisia nuorisopolitiikkoja ja YK-toimintaa koskevia linjauksia. Se keskittyy erityisesti kansallisiin toimiin, joilla turvataan nuorten tehokas ja rakentava osallistuminen yhteiskuntaelämään. Nuorten osallistuminen ja aktiivinen kansalaisuus tulee nähdä olennaisena osana paikallista, kansallista ja kansainvälistä nuorisopolitiikkaa.

Toimintaohjelmassa hallituksia kehoitetaan laatimaan ja hyväksymään poikkihallinnollisen kansallisen nuorisopolitiikan toimintaohjelma. Vastaavia linjauksia on esitetty myös Euroopan neuvoston asiakirjoissa ja Euroopan unionin (EU) nuorisopolitiikan valkoisessa kirjassa. Useissa Euroopan maissa on kehitetty tai ollaan kehittämässä nuorisotyön ja -politiikan ohjausjärjestelmiä, joiden tavoitteet sekä toimeenpano- ja seurantamekanismit määräytyvät kansallisesti. Myös Euroopan neuvostossa on luotu välineitä kansallisten nuorisopolitiikkojen kehittämiseen, mutta ne eivät aseta juridisia velvoitteita.

#### Nuorisoasiat Euroopan unionissa

Nuorisoasioissa toimivalta on kansallista. EU:lla ei ole nuorisoalaa koskevaa yhteisö-lainsäädäntöä. Neuvosto voi antaa suosituksia komission ehdotuksesta ja toteuttaa sellaisia toimia, jotka eivät edellytä jäsenvaltioiden lakien tai asetusten yhdenmukaistamista.

Suomen EU-jäsenyys on mahdollistanut

täysipainoisen osallistumisen EU:n ohjelmiin ja edistänyt nuorten liikkuvuutta. EU:n Nuoriso-ohjelman (2000—2006) tavoitteena on edistää nuorten liikkuvuutta ja koulun ulkopuolella tapahtuvaa oppimista tukemalla nuorten omia paikallisia, kansallisia tai kansainvälisiä hankkeita. Suomessa ohjelman on katsottu vahvistaneen nuorisotyön asemaa monissa kunnissa ja tuoneen jatkuvuutta kansainvälisten suhteiden ylläpitoon. Tavoitteena on, että Nuoriso-ohjelmaan voivat osallistua myös heikoimmassa asemassa olevat nuoret.

EU:n nuorisopolitiikan kehittämisen kannalta keskeinen merkitys on ollut komission nuorisopoliittisen strategia-asiakirjan "EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet" julkaisemisella vuoden 2001 marraskuussa. Ministerineuvosto päätti vuoden 2002 kesäkuussa kehittää nuorisopoliittista yhteistyötä komission esittämän strategian mukaisesti: avointa koordinaatiomenetelmää sovelletaan nuorisoalan aihekohtaisiin prioriteetteihin (osallistuminen, tiedotus, vapaaehtoistoiminta, nuorten parempi ymmärtäminen ja tuntemus eli nuorisotutkimus).

Ministerineuvoston vuonna 2002 antaman päätöslauselman mukaisesti nuorisopoliittista yhteistyötä kehitetään joustavasti, nuorisoalalle soveltuvasti, jäsenvaltioiden toimivaltaa kunnioittaen ja toissijaisuusperiaatetta noudattaen (2002/C 168/02). Avoin koordinaatiomenetelmä on poliittista yhteistyötä varten luotu väline, josta ei säädetä perussopimuksessa. Ministerineuvosto on hyväksynyt prioriteettialueita koskevat yhteiset tavoitteet. Jäsenvaltiot määrittävät oman erityistilanteensa ja kansallisten painotustensa mukaisesti tavoitteiden täytäntöönpano- ja seurantatoimet. Suomessa yhteisiä tavoitteita toteutetaan muun muassa kehittämällä demokratiakasvatuksen menetelmiä, nuorisotiedotuksen ja -neuvonnan järjestelmiä ja tukemalla nuorisotutkimusta. Opetusministeriö on lähettänyt yleiskirjeen kunnille, valtakunnallisille nuorisojärjestöille ja nuorisotyön palvelujärjestöille, jotta nämä ottaisivat huomioon yhteiset tavoitteet ja esitetyt toimenpide-ehdotukset suunnitellessaan ja toimeenpannessaan paikallisia hankkeita. Kansallinen raportointi tavoitteiden toimeenpanosta tapahtuu asteittain vuoden 2008 loppuun mennessä.

EU:n piirissä on käynnistynyt Eurooppalainen nuorisosopimus -aloitteen valmistelu. Sopimuksen tavoitteena on suunnata huomiota Euroopan vanhenevan väestön ongelmista nuorten elämän kannalta keskeisiin kysymyksiin, kuten työllisyyteen, koulutukseen, sosiaalikykyisyyksiin ja perhepolitiikkaan. Nuorisosopimus on ensisijaisesti poliittinen aloite, jonka tavoitteena on tehostaa nykyisten toimien vaikuttavuutta, eikä luoda uusia rakenteita tai ohjelmia. Ministerineuvosto on esittänyt vuoden 2005 helmikuussa nuorisosopimusaloitteen sisällyttämistä Lissabonin strategiaan. Eurooppa-neuvosto hyväksyi 22 ja 23.3.2005 eurooppalaisen nuorisosopimuksen yhtenä Lissabonin strategian tavoitteita edistävänä välineenä.

#### Pohjoismaat

Ruotsissa hallitus määrittelee nuorisopoliittiset tavoitteensa selonteossa ja Norjassa tiedonannossa. Ruotsissa selonteko (proposition) on yleensä lainsäädännöllisiä vaikutuksia sisältävä hallituksen esitys parlamentille, joka päättää sen hyväksymisestä valiokuntakäsittelyn jälkeen. Norjassa hallitus antaa tiedonannon (stortingsmelding) suurkäräjille, johon ei sisälly lainsäädännöllisiä aloitteita. Ruotsissa selonteon tavoitteet ovat yksityiskohtaisia. Ne koskevat useita sektoreita ja niiden toteutumista seurataan säännöllisesti. Norjassa tiedonannon tavoitteet ovat yleisempiä. Ruotsilla ja Norjalla ei ole vastaavaa nuorisotyön erityislainsäädäntöä kuin Suomessa.

Ruotsissa vuoden 2004 syysistuntokaudella julkistetun uuden selonteon (2004/05:2) tavoitteena on järjestelmän selkiyttämisen ohella tuottaa ja välittää tietoa nuorten elinoloista sekä sitouttaa eri sektorit tiiviimmin tavoitteiden toimeenpanoon. Ruotsissa ja Norjassa kunnat vastaavat itsenäisesti nuorisotyöstä paikallistasolla ja saavat informaatio-ohjausta sekä avustusta kehittämishankkeisiinsa.

Islannilla on nuorisotyölaki vuodelta 1970. Laissa säädetään valtion ja kuntien vastuunjaosta sekä nuorisotoiminnan valtionavustuksista. Lain uudistaminen on ollut vireillä useita vuosia, sillä sen ei katsota nykyisessä muodossaan vastaavan muuttunutta toimintaympäristöä.

Tanskan nuorisotyöjärjestelmä on hajautettu. Nuorisopolitiikka määritellään ja toteutetaan paikallistasolla. Erillistä nuorisotyölakia vastaavaa lainsäädäntöä ei ole, eikä hallitus ole asettanut valtakunnallisia nuorisopoliittisia tavoitteita. Nuorisojärjestöjen keskusjärjestö DUF (Dansk ungdoms Fællesråd) on tärkeä kansallinen toimija. Nuorisopoliittisia näkökohtia on sisällytetty muun muassa sosiaali- sekä koulutuslainsäädäntöön ja nuorisojärjestöjä on kuultu lainvalmistelussa.

Nuorisojärjestöjen avustaminen Pohjoismaissa

Ruotsissa nuorisojärjestöjen ja -projektien valtionavustus on delegoitu Ungdomsstyrelsen-nimiselle virastolle, joka on nuorisopoliitikasta vastaavan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alainen virasto. Nuorisojärjestöjä tuetaan veikkausvoittovaroista. Paikallisia nuorisaloitteita tuetaan valtion perintörahaston (Allmänna arvsfonden) varoista. Asetuksessa nuorisojärjestöjen valtionavustuksista (2001:1060) säädetään avustusten käyttötarkoituksista, joita ovat lasten ja nuorten demokratiakasvatus, sukupuolten tasa-arvon ja nuorisoryhmien tasavertaisuuden edistäminen, nuorten yhdistystoiminta-aktiivisuuden lisääminen sekä mielekkään vapaa-ajantoiminnan tarjoaminen lapsille ja nuorille. Avustusta voidaan myöntää järjestö-, kehittämis-, perustamis- tai erityisavustuksena. Avustusta saavalla järjestöllä on avustusmuodosta riippuen oltava 1 000—3 000 jäsentä, joista 60 prosenttia on oltava 7—25-vuotiaita. Erityisryhmien järjestöjen osalta jäsenmääräksi riittää 400.

Norjassa lapsi- ja perheministeriö tukee veikkausvoittovaroin lapsi- ja nuorisojärjestöjä. Avustuksista säädetään asetuksella (FOR-2002-12-16 nr 1608). Ministeriön asettama avustustoimikunta valmistelee ja päättää avustuksista ministeriön vahvistamien vuosittaisten määrärahojen puitteissa. Asetus määrittelee avustuksen saajat, joita ovat valtakunnalliset lapsi- ja nuorisojärjestöt (vähintään 1 000 alle 26-vuotiaasta jäsentä, joiden osuus on vähintään 60 prosenttia koko jäsenistöstä), lapsi- ja nuorisotyötä tekevät järjestöt (vähintään 1 000 alle 26-vuotiaasta jäsentä) sekä pienet järjestöt (vähintään 100 alle 26-vuotiaasta jäsentä).

Tanskassa nuorisotoimintaa tuetaan veikkausvoittovaroista, joista 12,67 prosenttia osoitetaan opetusministeriölle. Opetusministeriön osuudesta 63,9 prosenttia menee nuorisojärjestöille, 23,7 prosenttia sivistysjärjestöille ja 12,4 prosenttia opetus- ja kansanvalistusjärjestöille. DUF jakaa nuorisojärjestöjen avustukset ministeriön asettaman avustustoimikunnan vahvistamien sääntöjen mukaisesti. Yleisavustusta voivat saada valtakunnalliset järjestöt, joilla on vähintään 700 alle 30-vuotiaasta jäsentä ja vähintään 16 paikallisyhdistystä. Toiminta-avustusta voidaan myöntää järjestöille, joilla on 400 jäsentä ja niistä vähintään puolet alle 30-vuotiaita. Järjestöt, jotka viiden vuoden ajan ovat saaneet edellä mainittuja avustuksia, voivat saada erillistä kehittämistukea. Lisäksi myönnetään avustuksia uusille aloitteille.

Islannissa nuorisotyölaissa säädetään nuorisotoiminnan valtionavustuksista. Avustusta myönnetään nuorisotyöntekijöiden ja vapaa-ajan toiminnan ohjaajien koulutukseen, leiri-toimintaan sekä kokeiluluontoisiin projekteihin. Opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriö määrittelee tarkemmat avustusperusteet ja tekee avustuspäätökset valtion nuorisokomitean esityksestä. Valtion nuorisokomitean tehtävänä on lisäksi edistää yhdistysten, koulujen ja kuntien välistä yhteistyötä sekä kerätä nuoria koskevaa tietoa. Opetusministeriö vahvistaa nuorisokomitean säännöt ja nimittää puheenjohtajan. Puheenjohtajan lisäksi komiteassa on neljä jäsentä, joista kolme nuorisojärjestöjen yhteistyöjärjestön nimitämiä ja yksi kuntaliiton nimittämä. Jäsenten toimikausi on kaksi vuotta.

### 1.3. Nykytilan arviointi

Horisontaalinen nuorisopolitiikka

Nuorisotyölain tavoitteena on nuorten elinolojen parantaminen ja edellytysten luominen kansalaistoiminnalle. Nuorten elinoloihin liittyvä nuorisopoliittisten toimenpiteiden yhteensovittaminen on toiminut hyvin vain nuorten työpajatoiminnassa ja ennaltaehkäisevässä huumetyössä. Laki ei ole luonut selkeää rakennetta poikkihallinnolliselle yhteistyölle nuorten elinolojen parantamiseksi. Nuorisotyölaki luo rajallisesti välineitä asettaa konkreettisia tavoitteita nuorten kasvu- ja

elinolojen parantamiseksi. Tämän johdosta poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistaminen on tärkeää.

Nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävänä on käsitellä ja antaa lausuntoja nuorisotyön osuudesta ministeriöiden toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Käytännössä tämä tehtävä ei ole toteutunut laissa tarkoitetulla tavalla.

#### Paikallinen nuorisotyö ja -politiikka

Nuorisotyö on osa kunnan toimialaa. Kunnat voivat itsenäisesti päättää, mitä nuorisotyön palveluja ne tarjoavat ja miten palvelut sekä niihin liittyvän hallinnon järjestävät. Lääninhallitusten arvioissa peruspalvelujen tilasta vuodelta 2003 johtopäätöksenä on, etteivät kaikki kunnat ole tukeneet riittävästi nuorisotoimen suunnittelua ja kehittämistä. Vaikka nuorisotyön peruspalvelut eivät ole subjektiivisia oikeuksia, niiden tulee olla kaikkien nuorten tavoitettavissa. Valtiontilintarkastajat ovat kertomuksessaan vuodelta 2001 (K 16/2002 vp) vaatineet nuorisotyön peruspalvelujen määrittelemistä.

Kuntien itsehallinnollista asemaa parannettiin 1990-luvun alussa. Uudistuksilla tavoiteltiin paikallisten olojen parempaa huomiointia ottamista päätöksenteossa ja muun muassa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien edistämistä. Kunnat saivat itsehallintonsa mukaisesti päättää nuorisotyönsä järjestämisestä.

Lääninhallitusten peruspalvelujen arvoinnin johtopäätöksenä vuodelta 2003 oli, ettei Itä-Suomen ja Lapin lääneissä ole yhtään nuorisolautakuntaa jäljellä. Samalla lautakunnissa nuorisotoiminta koskevat asiat esitellään yhä harvemmin nuorisotyön asiantuntija. Nuorisoasioita käsitellään kuntien luottamuselimissä pääosin yhdistettynä liikunta-, kulttuuri-, vapaa-aika- ja sivistyslautakuntien tehtäviin. Nuorisotyön viranhaltijoille vuonna 2004 tehdyn kyselyn (Kuntien nuorisotyön näkymiä nyt ja tulevaisuudessa Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto) mukaan nuorisotyöntekijät kokevat saavansa vähän tukea työlleen nuorisoasioista vastaavalta lautakunnalta.

Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen, nuorisotyön palvelujärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen valtakunnallista toimintaa avustetaan vuosittain valtion talousarviosta

myönnettävällä yleisavustuksella niiden oman toiminta-ajatuksen toteuttamisessa. Kunnat huolehtivat järjestöjen paikallisista toimintaedellytyksistä. Paikallinen järjestötoiminta on kuitenkin heikentynyt viime vuosina.

#### EU-jäsenyyden vaikutukset

Suomen jäsenyydellä EU:ssa on ollut vaikutuksia nuorisotyön ja -politiikan toimintakenttään. Samanaikaisesti voimassa olevan lain hyväksymisen kanssa vuonna 1995 Suomi liittyi EU:n jäseneksi. Vuodesta 1995 lähtien Suomi on ollut aktiivisesti rakentamassa unionin nuorisopoliittista yhteistyötä ja tavoitteita muun muassa nuorten osallistumisen, nuorisotiedotuksen, nuorisotutkimuksen sekä vapaaehtoispalvelun alueilla. Unionin nuorisoa koskevassa päätöksenteossa Suomi on poliittisesti sitoutunut useisiin tavoitteisiin, joiden huomioon ottaminen kansallisessa lainsäädännössä on tarpeellista.

#### Kulttuurivähemmistöihin kuuluvat nuoret

Suomessa asuu yli 100 000 maahanmuuttajaa, joiden lisäksi maassamme asuu kymmeniä tuhansia Suomen kansalaisuuden saaneita entisiä ulkomaan kansalaisia. Suomen suurimmat maahanmuuttajaryhmät ovat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset ja somalialaiset. Maahanmuuttajaväestö on keskimäärin pääväestöä nuorempaa. Tämä asettaa erityisiä haasteita toteutettavalle nuorisotyölle ja -politiikalle.

Suomen kansallisia kulttuurivähemmistöjä ovat muun muassa romanit ja alkuperäiskansa saamelaiset sekä Suomen turkinsukuiset tataarit, Suomen juutalaiset ja niin kutsutut vanhavenäläiset.

Nuorisotyön palvelut ja tukimuodot ovat kaikkien väestöön kuuluvien käytettävissä heidän kansalaisuudestaan tai etnisestä alkuperästään riippumatta. Vähemmistöihin kuuluvien nuorten kynnys käyttää nuorisotyön palveluita ja tukimuotoja voi olla korkeampi kuin pääväestöön kuuluvien nuorten. Kulttuurivähemmistöjen myönteinen erityiskohtelu sopii hyvin yhteen tasa-arvotavoitteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.



## Yhteenveto

Nuorisotyölaki on monien säännösten osalta vanhentunut ja puutteellinen. Laki vastaa huonosti horisontaalisen nuorisopolitiikan tarpeisiin. Suomessa nuorisotyölain säätämisen jälkeen tapahtuneet yhteiskunnalliset sekä nuorten kasvu- ja elinolojen muutokset vaativat reagointia nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevassa lainsäädännössä. Nuorisotyölain uudistamista tukee myös toimialan yleinen luonne. Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset heijastuvat voimakkaasti nuoriin, jolloin heitä koskevan lainsäädännön ajantasaisuus korostuu.

## 2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

### Lain tarkoitus ja sen lähtökohdat

Ehdotetulla nuorisolailla uudistetaan ja tarkennetaan nuorisotyön ja -politiikan arvo pohjaa, keskeisiä käsitteitä sekä näiden toteuttamiseksi käytettäviä välineitä. Tavoitteena on antaa nuorille hyvät toimintaedellytykset heidän omalla ajallaan tapahtuvaan toimintaan. Tarkoituksena on edistää nuorten toimintaa heidän omissa yhteisöissään ja kunnallisessa päätöksenteossa heitä koskevissa asioissa. Tällä tuetaan nuoria ottamaan vastuuta elinympäristöstään muun muassa äänestämällä vaaleissa. Tavoitteena on, että jokainen Suomessa asuva nuori riippumatta asuinpaikastaan saa mahdollisuuden mielekkään vapaa-ajan kautta monipuoliseen harrastustoimintaan, itsensä kehittämiseen, iloon ja mielihyvään. Samalla luodaan edellytyksiä nuorten kasvu- ja elinolojen myönteiselle kehittämiselle.

Lain lähtökohdat muodostavat nuorisotyön ja -politiikan arvopohjan, jossa otetaan huomioon nuorten elinympäristössä vaikuttavat tekijät ja suunnataan nuorten parissa tehtävän työn tavoitteita.

Nuoren kasvu tapahtuu kotona, koulussa ja vapaa-aikana. Nuorisotyöllä vaikutetaan erityisesti nuoren oman ajan käyttöön edistämällä muun muassa nuorten harrastustoimintaa. Nuorisotyö on kasvatustyötä, jossa yhdistyvät ammatillisuus ja vapaaehtoisuus. Nuorisopolitiikalla vaikutetaan poikkihallinnollisesti nuorten kasvu- ja elinoloihin. Val-

takunnan, läänin ja kunnan tasolla nuoret otetaan huomioon erityisenä ryhmänä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Tällöin varmistetaan parhaalla mahdollisella tavalla, että jokainen nuori saadaan aktiivisesti mukaan yhteiskuntaan ja aikanaan työelämään. Tämän tavoitteen tärkeys korostuu nuorten osuuden pienentyessä koko väestöstä.

Nuorilla tarkoitetaan ehdotetussa nuorisolaissa alle 29-vuotiaita. Kukin toimijaryhmä voi määrittellä ikärajan piiristä oman kohde-ryhmänsä. Tiukat lapsi- ja nuori-määrittelyt ovat ongelmallisia, koska lainsäädännölliset määrittelyt vaihtelevat huomattavasti ja ne eroavat usein arkipäivän käsityksistä lapsuudesta sekä nuoruudesta.

### Nuorisopolitiikan kehittämisohjelma

Laissa ehdotetaan otettavaksi käyttöön valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä nuorisopolitiikan kehittämisohjelma, jonka valmistelusta opetusministeriö vastaa yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Kukin ministeriö vastaa omalla toimialueellaan kehittämisohjelman resurssoinnista ja toimeenpanosta. Kehittämisohjelman valmistelua ja seurantaa varten asetetaan virkamiesryhmä. Kehittämisohjelmalla tuetaan myös läänien ja kuntien nuorisopoliittista ohjelmatyötä.

### Asiantuntijaelimet

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtäviin lisätään vuosittainen valtioneuvostolle annettava arvio nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisesta. Sen tehtäviin kuuluvat myös esitysten tekeminen nuoria koskeviksi ohjelmiksi ja toimenpiteiksi sekä ajankohtaisen tiedon tuottaminen nuorista ja heidän elinoloistaan. Neuvottelukunnan kokoonpanoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että ministeriöiden edustus jäisi sen kokoonpanosta pois johtuen ministeriöiden roolista nuorisopolitiikan kehittämisohjelman valmistelussa, toimeenpanossa ja seurannassa. Nuorisoasiain neuvottelukunnan tehtävät korostavat sen nuorisopoliittista roolia valtionhallinnossa.

Nuorisojärjestöjen avustustoimikunnan tehtäviä tarkennetaan ja sen asiantuntijaroolia laajennetaan varsinaisen valtionavustusten jaon ulkopuolella. Toimikunta tekee opetus-

ministeriölle esityksen valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen tulosperusteisista valtionavusta, antaa lausunnon valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen avustuskelpoisuuksista ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen yleisavustuksista, arvioi avustusjärjestelmän toimivuutta sekä tekee sitä koskevia kehittämissuhteita.

#### Kunnan nuorisotyön toteuttaminen

Nuorisolaissa on kuvattu kuntien nuorisotyön tavoitteelliset palvelut. Niitä ei ole kuitenkaan esitetty subjektiivisiksi oikeuksiksi, vaan jokainen kunta päättää itse palvelujen toteuttamisesta. Kuntien nuorisotyön ja -politiikan suhteen korostetaan alueellista yhteistyötä sekä moniammatillisen osaamisen merkitystä. Laissa säädetään nuorten eli alle 29-vuotiaiden osallistumisesta ja kuulemisesta paikallisen sekä alueellisen nuorisotyön ja -politiikan kysymyksissä.

Laissa ei ehdoteta paluuta lakisääteisiin nuorisolautakuntiin, vaikka ne korostaisivat nuorisotyön asemaa kuntien hallinnossa ja muodostaisivat nuorille tärkeän väylän tulla mukaan kunnalliseen päätöksentekoon. Laissa ehdotetaan nuorten osallistumisen vahvistamista paikallisessa ja alueellisessa nuorisotyössä sekä -politiikassa. Nuoria on kuultava edellä mainittujen asioiden käsittelyssä. Lisäksi nuoria on kuultava heitä muutoin koskevista asioista.

Kuntien valtionosuus maksetaan edelleen laskennallisesti kunnassa asuvien alle 29-vuotiaiden määrän mukaan.

#### Järjestöjen yleisavustaminen

Valtakunnallisille nuorisojärjestöille ja valtakunnallisille nuorisotyön palvelujärjestöille tarkoitettu avustusjärjestelmä ehdotetaan pidettäväksi pääosin nykyisen muotoisena. Jatkossa valtakunnalliset nuorisojärjestöt voivat kohdentaa osan vuosivastuksestaan paikallisyhdistyksille määrätarkoitukseen rajattuina erityisavustuksina. Kuitenkin kunnan nuorisotyöhön kuuluu nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tukeminen eli sen vastuulla on järjestöjen paikallistason yleisavustaminen.

Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen avus-

tuskelpoisuuden määrittelyä tarkennetaan. Muutoksella vahvistetaan avustettavien järjestöjen nuorisotyöllistä luonnetta. Rajattavaksi tulevalle nuorisotoiminnalle on mahdollista pyrkiä saamaan vuosittaista yleisavustusta muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen ryhmästä.

Laissa säädetään tulosperusteisista valtionavustuksista nuorisotyötä tekeville järjestöille. Kysymys on järjestöistä tai muista yhteisöistä, joiden toteuttama nuorisotyö vastaa laajuudeltaan valtakunnallisen nuorisojärjestön toimintaa.

### 3. Esityksen vaikutukset

#### 3.1. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetusta nuorisolaista ei aiheudu lisäkustannuksia valtiolle eikä kunnille, koska lain edellyttämä rahoitus voidaan hoitaa veikkaus- ja raha-arpajaispelien tuotosta nuorisotyöhön osoitettavan määrärahaosuuden rajoissa. Nuorten työpajatoiminnan ja ehkäisevän päihde- ja huumetyön tuki voidaan hoitaa kehyspäätöksen rajoissa.

Lain tavoitteilla on myönteisiä vaikutuksia nuorten yhteiskunnasta ja työelämästä syrjäytymisen ehkäisyyn ja samalla merkittävää pitkän aikavälin taloudellista hyötyä koko yhteiskunnalle.

#### 3.2. Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Laki korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä valtakunnan, alue- ja paikallistasolla. Nuorisopolitiikan kehittämissuhteella saattaa eri ministeriöt aikaisempaa tiiviimpään yhteistyöhön nuorisopolitiikan valmistelussa ja toimeenpanossa. Toimeenpanossa säilyy kuitenkin ministeriöiden itsenäisyys, koska ohjelman resurssointi tapahtuu ministeriöittäin toiminta- ja taloussuunnitelmia sekä vuosittaisia talousarvioehdotuksia laadittaessa.

#### 3.3. Ympäristövaikutukset

Lain ympäristövaikutukset kohdentuvat nuorten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Terveisiin elämäntapoihin vaikutetaan

muun muassa ehkäisevän päihde- ja huume-työn keinoin, elinoloihin kokonaisvaltaisella nuorisopolitiikalla ja viihtyvyyteen nuorten toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksien kehittämisen avulla. Samalla edistetään sukupolvi- en välistä vuorovaikutusta sekä luonnon- ja ympäristönsuojelua tukemalla ympäristökasvatusta ja teemaan liittyvää nuorten aktiivista kansalaisuutta.

### 3.4. Yhteiskunnalliset vaikutukset

Lain keskeiset yhteiskunnalliset vaikutukset liittyvät nuorten sukupolven kasvuun yhteiskuntatietoisiksi ja -taitoisiksi kansalaisiksi sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseen.

Lain lähtökohtina olevat yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja monikulttuurisuus korostavat eri kansanryhmiin kuuluvien nuorten toiminnan tasapuolista ja riittävää tukemista. Maahanmuuttajaryhmien ja kansallisten etnisten ryhmien nuorten asema parantuu lain myötä.

Nuorten työpajojen osoittaminen tarvittaessa kuntien nuorisopalvelujärjestelmän osaksi liittyy pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa olevaan pajatoiminnan vakinaistamiseen, joka tähtää osaltaan nuorisotyötömyyden poistamiseen sekä nuorten motivoimiseen koulutukseen ja työelämään.

## 4. Asian valmistelu

### 4.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Nuorisotyölain uudistus on valmisteltu opetusministeriössä virkamiestyönä yhteistyössä Suomen Kuntaliiton, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n, Nuorisotutkimusverkoston sekä nuorisosaian neuvottelukunnan ja nuorisojärjestöjen avustustoimikunnan edustajien kanssa.

Nuorisotyölain uudistus käynnistyi pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman kirjauksen perusteella vuoden 2003 syksyllä, jolloin käytiin laaja kansalaiskeskustelu nuorisotyölain arvoista valtioneuvoston kansalaiskeskustelufoorumilla [www.otakantaa.fi](http://www.otakantaa.fi). Keskustelussa käytettiin yli 200 puheenvuoroa. Alustavaa keskustelua nuorisotyön peruspalveluista oli käyty jo aiemmin Suomen

Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n ylläpitämässä nuorten verkkodemokratiavälisessä [www.valtikka.fi](http://www.valtikka.fi).

Vuoden 2004 aikana järjestettiin laaja kuulemiskierros, johon sisältyi muun muassa 14 lääninhallitusten järjestämää alueellista tilaisuutta kuntien sekä alueellisten ja paikallisten nuorisojärjestöjen ja muiden nuorisotyötä tekevien yhteisöjen edustajille. Nuorisolaki- luonnos oli esillä Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n nuorisotyöpäivillä, johon otti osaa yli 1 100 nuorisotyöntekijää ja järjestöjen edustajaa eri puolilta Suomea, sekä useissa nuorisojärjestöille järjestetyissä tilaisuuksissa. Kymmenen suurimman kaupungin nuorisotoimenjohtajia on kuultu asiassa. Nuorisolakiluonnosta on käsitelty valtakunnallisilla työpajapäivillä sekä kirkon ja seurakunnan nuorisotyötapauksissa sekä kolmesti läänien nuorisotoimen neuvottelupäivillä. Keskustelua on käyty myös Nuorisotyö-lehdessä.

Nuorisolakiluonnosta on käsitelty erikseen ympäristöjärjestöjen, maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen edustajien sekä nuorisotutkijoiden kanssa. Sukupuolten välisen tasa-arvon huomioon ottaminen on varmentettu opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston tasa-arvoasioista vastaavan virkamiehen osallistumisella valmistelutyöhön.

Opetusministeriön asiantuntijajäseliminä toimivat nuorisosaian neuvottelukunta ja nuorisojärjestöjen avustustoimikunta ovat osallistuneet lain valmisteluun sen eri vaiheissa. Nuorisojärjestöjen avustustoimikunta on käytännössä vastannut nuorisojärjestöjen avustuserusteiden uudistamisen valmistelusta. Toimikunta on muun muassa kuullut poliittisia nuoris- ja opiskelijajärjestöjä vaalimittarien käyttämisestä osana tulosperusteisuutta valtionavustusten jaossa.

Luonnos nuorisolaiksi pykäläkohtaisine perusteluineen saatettiin vuoden 2004 marraskuussa avoimeen käsittelyyn edellä mainituilla kansalaiskeskustelufoorumilla samaan aikaan käynnistyneen lausunтовaiheen kanssa.

Opetusministeriössä on laadittu yhteenveto esityksen valmisteluun liittyvistä lausunnoista ja muistioista.

#### 4.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lakiluonnoksesta pyydettiin lausunto 23 taholta. Lausunnon antoivat Suomen Kuntaliitto, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry (jäsenjärjestöjensä lausuntoihin perustuen), Suomen evankelisluterilainen kirkko, Suomen ortodoksinen kirkollishallitus, Saamelaiskäräjät, Romaniasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura ry, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry, Suomen Nuorisokeskukset ry, Lastensuojelun Keskusliitto ry, nuorisoasiain neuvottelukunta, nuorisojärjestöjen avustustoimikunta, lääninhallitukset, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö ja valtioneuvoston kanslia. Lakiluonnosta on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa (KUT-HANEK).

Lausunnonantajat suhtautuivat lakiluonnokseen pääsääntöisesti myönteisesti. Tämä johtui ainakin osittain laajasta ja avoimesta kuulemiskierroksesta, jonka tulokset voitiin ottaa huomioon lausuntokierrokselle lähtenytä lakiluonnosta valmisteltaessa. Lausuntojen muutosehdotukset on otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Esitykset, joita ei ole otettu huomioon, koskivat erityisesti nuorisotyöntekijöiltä vaadittavia pätevyysvaatimuksia, nuorisotyön kehittämiskeskuksen perustamista, nuoruiden ikämäärittelyä sekä nuorisolautakuntajär-

jestelmän palauttamista kuntiin.

Pätevyysvaatimuksista säättäminen laissa todettiin ongelmalliseksi useasta syystä. Kuntien tehtävät nuorisotyössä jakaantuvat hallinnollisista tehtävistä erityyppisiin päätoimisiin ja osa-aikaisiin sekä tuntiohjaaja-tehtäviin. Kuntien nuorisotyöhön käyttämistä varoista laskennallinen valtionosuus on noin neljä prosenttia. Nuorisolaissa ei ehdoteta nuorisotyöpalveluja subjektiivisiksi oikeuksiksi. Näistä tekijöistä johtuen kuntatyönantajan on toimivinta määritellä itsenäisesti nuorisotyöntekijöiden pätevyysvaatimukset.

Erillisen nuorisotyön kehittämiskeskuksen sijasta on perusteltua vahvistaa strategista otetta hallinnon kaikilla tasoilla. Ehdotettu nuorisopolitiikan kehittämisohjelma palvelee tätä tavoitetta.

Erityisesti kuntapuolelta on kritisoitu lakiluonnoksen ikämäärittelyä, koska kuntien nuorisotyö kohdistuu käytännössä huomattavasti rajatumpaan ikäryhmään. Ikämäärittelyn alarajaksi ehdotettiin muun muassa 7-vuotiaita, mutta erityisesti valtakunnalliset varhaisnuorisojärjestöt vastustivat tätä.

Nuorisolautakuntajärjestelmän palauttamista ehdotettiin erityisesti kuulemisvaiheen kannanotoissa sekä Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n lausunnossa. Nykyisen hallintokulttuurin mukaisesti kuntiin ei haluta lakisääteisiä lautakuntia. Sen sijaan nuorisolaissa säädettäisiin yleisesti nuorten osallistumisoikeudesta ja kuulemisvelvoitteesta.

## YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

## 1. Lakiehdotusten perustelut

## 1.1. Nuorisolaki

1 §. *Tavoite.* Aktiivinen kansalaisuus koskettaa koko ikäluokkaa. Nuorten kansalais-toiminta on osa aktiivista kansalaisuutta. Aktiivinen kansalaisuus on harrastamista, osallistumista, leikkiä ja iloa. Aktiivinen kansalaisuus on yhteisön jäsenyyttä. Se voi olla elämäntapavalintoja sekä erilaista yhteiskunnallista aktivismia. Kansalaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä muodollista Suomen kansalaisuutta ja EU:n kansalaisuutta yleisemmin eri yhteisöjen jäsenyyttä sekä mukana oloa ja tavoitteellista toimintaa, laajimmillaan maailmankansalaisuutta.

Sosiaalinen vahvistaminen on kohdennettua toimintaa, joka keskittyy syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Sosiaalisella vahvistamisella korvataan syrjäytymisen ja syrjäytymisen ehkäisyn käsitteet. Sosiaalinen vahvistaminen ei ole syrjäytymisen ehkäisyn tapaan käsitteellisesti leimaava, vaan kyseessä on prosessi, jossa parannetaan asteittain nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa. Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on nuoren saaminen yhteisölliseen toimintaan aktiiviseksi kansalaiseksi.

Nuorten kasvuolot sitovat lain tavoitteet nuorisokasvatukseen, joka ymmärretään osaksi kasvatusjärjestelmää kodin ja koulun rinnalla. Nuorten elinolot liittyvät puolestaan sukupolviseen tarkasteluun nuorten yhteiskunnallisesta asemasta ikäryhmänä. Tätä arvioidaan muun muassa nuorten elinoloindikaattorien ja nuorisobarometrien avulla.

Arvoperustaan on kirjattu nuorisotyön ja -politiikan lähtökohdat. Nuorisotyö on yhteisöllistä. Yhteisvastuulla tarkoitetaan kansainvälistä ja kansallista solidaarisuutta. Yhdenvertaisuudella korostetaan kulttuurivähemmistöjen sekä muiden erityis- ja vähemmistöryhmien huomioon ottamista nuorisotyössä ja -politiikassa. Tasa-arvoon sisältyy sukupolvien, sukupuolten ja alueiden tasa-arvo. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys merkitsevät kansainvälisyyskasvatusta, suvaitsevaisuuden edistämistä sekä kulttuurivähemmistöihin kuuluvien nuorten ja heidän yhteisöjensä tukemista. Terveet elämäntavat

sisältävät päihdekasvatuksen ohella liikunnan, terveellisen ravinnon sekä henkisen hyvinvoinnin. Ympäristön ja elämän kunnioittamiseen sisältyvät ympäristökasvatus, elinympäristöstä huolehtiminen sekä eläinten oikeuksien huomioon ottaminen

2 §. *Määritelmät.* Laissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Ikäraja on erityisesti tarpeen valtakunnallisten nuorisojärjestöjen avustuskelpoisuuden määrittelyssä. Väljä ikämäärittely mahdollistaa eri tahoille toiminnan painopisteen joustavan kohdentamisen.

Nuorisotyö ja -politiikka on määritelty erikseen. Siksi lain nimeksi ehdotetaan nuorisolakia. Nuorisotyö kohdennetaan pääosin nuorten oman ajan käyttöön. Tämä rajaa päätoiminta-alueina kodin ja koulun pois, vaikkakin yhteistyöalueina perhepolitiikka ja opetustoimi ovat keskeisiä. Nuorisotyö sisältää aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen vahvistamisen lisäksi nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemisen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen. Nuoren itsenäistyminen liittyy omaan elämään, identiteetin kehittämiseen, omien mielipiteiden syntyiseen ja yhteiskunnalliseen aloitteellisuuteen. Sukupolvien vuorovaikutus on arvostavaa kansakäymistä. Sillä tarkoitetaan lapsi- ja varhaisnuorisotyössä aikuisohjaajakennettä sekä yleistä kulttuuriperinnön siirtämistä sukupolvelta toiselle.

3 §. *Kehittäminen ja yhteistyö.* Opetusministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan kehittämisestä yhteistyössä toimialan eri yhteisöjen kanssa.

Nuorisolain ohella lääninhallituslaissa säädetään opetusministeriön ja lääninhallitusten tehtävistä ja suhteista. Lääninhallitukset voivat asettaa nuorisotyön ja -politiikan asian-tuntijaelimiksi yhden tai useamman alueellisen nuorisoneuvoston. Opetusministeriön aluestrategia linjaa nuorisotoimen aluekehittämistä.

4 §. *Nuorisopolitiikan kehittämisohjelma.* Valtioneuvoston päätöksellä hyväksyttävä nuorisopolitiikan kehittämisohjelma laaditaan neljän vuoden välein. Kehittämisohjelma ei sisällä rahoitussuunnitelmaa, vaan sen toteuttamisesta vastaavat ohjelman valmisteluun osallistuneet ministeriöt toimialojensa

toiminta- ja taloussuunnitelmissa sekä talousarvioissa. Asiaa valmisteleva virkamiesryhmä seuraa kehittämisohjelman toimeenpanoa. Kehittämisohjelma sekä alueellinen ja paikallinen nuorisopoliittinen ohjelmatyö tukevat toisiaan.

**5 §. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta.** Nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelimenä toimii opetusministeriön yhteydessä valtion nuorisoasiain neuvottelukunta. Sen keskeisenä tehtävänä on nuorisopoliittikan kehittämisohjelman vuosittainen arviointi valtioneuvostolle. Neuvottelukunta antaa oman lausuntonsa kehittämisohjelmaan otettavista asioista, mikä korostaa sen arviointiroolin tärkeyttä ja riippumattomuutta tässä tehtävässä. Muutoin neuvottelukunnan tehtävät vastaavat vaikiintunutta toimintaa. Neuvottelukunta tuottaa tietoa toimialan käyttöön nuorten elinoloista erilaisten tutkimusten sekä säännöllisesti päivitettävän nuorten elinoloja kuvaavan tilastotietokannan avulla. Lisäksi neuvottelukunta valmistelelee esityksiä nuoria koskeviksi ohjelmiksi, toimenpiteiksi ja aloitteiksi.

Neuvottelukunnassa ovat edustettuina nuorten kasvu- ja elinoloja koskeva asiantuntemus. Enemmistö neuvottelukunnan jäsenistä on valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyötä tekevien järjestöjen ehdottamia henkilöitä. Ministeriöillä ei ole neuvottelukunnassa edustusta, koska viranomaisedustus on tarkoitus koota nuorisopoliittikan kehittämisohjelman valmisteluryhmään.

**6 §. Arviointi- ja avustustoimikunta.** Toimikunta valmistelelee esityksen opetusministeriölle nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen tulosperusteisten valtionavustusten jaosta. Toimikunnan tehtävänä on edelleen lausunnon antaminen näiden järjestöjen avustuskelpoisuuksista. Lisäksi se antaa lausunnon opetusministeriössä valmisteltavasta nuorisotyötä tekevien järjestöjen yleisavustusten jakoesityksestä. Koska valtioneuvosto kutsuu toimikunnan jäseniksi nuorisotoimintaan perehtyneitä henkilöitä valtakunnallisia nuorisojärjestöjä kuultuaan, toimikunnan rooli nuorisotyötä tekevien järjestöjen suhteen on rajattu lausunnonantajaksi. Lausunto olisi kuitenkin mahdollisimman ohjaava. Opetusministeriö voi pyytää toimikunnalta arviointeja avustettavien järjestöjen toiminnasta.

**7 §. Nuorisotyön ja -politiikan kehittäminen ja toteuttaminen.** Nuorisotyön keskeiset palvelut kunnassa eivät ole subjektiivisia oikeuksia, mutta hyvin hoidettu kunnallinen nuorisotyö koostuu näistä palveluista. Nuorisotyössä on keskeistä ammatillinen osaaminen ja vapaaehtoistoiminta. Kunnallisen itsehallinnon mukaisesti jokainen kunta päättää omasta nuorisotyöstään ja -politiikastaan. Pienten kuntien osalta palvelujen järjestäminen voi tarkoittaa kuntien välistä yhteistyötä esimerkiksi seutukunnallisesti. Nuorisopoliitikassa korostuu moniammatillinen yhteistyö kunnan opetus-, sosiaali-, liikunta- ja kulttuuritoimen sekä kunnassa toimivien valtionviranomaisten kanssa.

**8 §. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen.** Nuorten osallistuminen kunnan nuorisotyön ja -politiikan valmisteluun sekä kuuleminen heitä koskevissa asioissa voi tapahtua monin tavoin. Muotoina voivat olla nuorisolautakunnat tai muut nuorisoasioita käsittelevät lautakunnat, nuorisovaltuustot ja muut vastaavat vaikuttajaryhmät, verkkopohjaiset kuulemisjärjestelmät sekä peruskouluihin rakentuvat demokratiakasvatus- ja vaikuttamisjärjestelmät. Nuorten osallistuminen ja kuuleminen tarkoittaa nuorisolain ikämäärittelyn mukaisesti myös lapsia.

**9 §. Valtionosuus kunnille.** Kuntien nuorisotyön valtionosuudesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaissa.

**10 §. Nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen valtionavustukset.** Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisotyön palvelujärjestöjen yleisavustukset myönnetään tulosperusteisesti vertaisarviointina. Hakijoiden keskinäisessä vertailussa toteutuneen ja suunnitellun toiminnan arviointi perustuu yhteisille tulosperusteille, jotka ovat toiminnan laatu, laajuus ja taloudellisuus. Kunkin järjestön tuloksellisuus arvioidaan sen oman toiminta-ajatuksen toteutumisessa.

Järjestöryhmittelyä ei ehdoteta virallistettavaksi, vaan se toimii apuvälineenä opetusministeriön valmistelussa. Keskusjärjestö voi osoittaa valtionavustusta paikallisyhdistyksille niiden hakemuksesta rajattuun käyttötarkoitukseen erillisavustuksina. Keskusjärjestö myöntää valtionavustukset piirijärjestöilleen opetusministeriön vahvistaman avustussäännön mukaan.

Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen avustuskelpoisuuksia ehdotetaan rajattavaksi. Järjestölle, jonka pääasiallisena tehtävänä on edistää yhden koulutus-, opinto- tai vastaavan alan opiskelua, ei myönnetä valtionavustusta. Pääasiallisesti ammatillista järjestäytymistä edistävälle nuorisojärjestölle ei myöskään myönnetä yleisavustusta. Nykyisistä avustuskelpoisista järjestöistä tällaisia ovat Insinööriopiskelijaliitto IOL ry, STTK-Opiskelijat ry ja Suomen Opettajaksi Opiskellevien Liitto SOOL ry.

**11 §. Nuorisotyötä tekevien järjestöjen valtionavustukset.** Nuorisotyötä tekevien järjestöjen nuorisotoimintaan kohdistuvan yleisavustusten myöntämisessä noudatetaan valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen valtionavustusten jaossa sovellettavaa tulosperusteisuutta.

**12 §. Valtakunnallisten nuorisokeskusten valtionavustukset.** Valtakunnallisilla nuorisokeskuksilla tarkoitetaan kuntien, nuorisojärjestöjen, nuorisotyötä tekevien järjestöjen ja muiden yhteisöjen omistamia keskuksia, jotka opetusministeriö hyväksyy avustettaviksi. Keskuksille myönnetään sekä toimintatavaksi investointiavustuksia. Keskuksat toteuttavat toiminnassaan nuorisolain tarkoitusta ja lähtökohtia.

**13 §. Muut valtionavustukset.** Nuorisotutkimuksen rahoitus kohdennetaan nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvään nuorisotutkimukseen. Nuorisotutkimusseura ja sen osana Nuorisotutkimusverkosto muodostavat toimivan kokonaisuuden nuorisotutkimuksen organisoimille. Nuorisotutkimuksen avulla seurataan nuorten hyvinvointia, asenteita ja asemaa.

Nuorisotilojen tukeminen tarkoittaa lähinnä kuntien tai muiden yhteisöjen nuorisotilojen peruskorjaamista ja varustamista.

Nuorisotyön kehittämistoiminta kattaa valtion talousarvioon otetut määrärahat nuorten työpajatoiminnan, ehkäisevän päihde- ja huumeiden, koululaisten iltapäivätoiminnan, nuorten verkkomedioiden sekä tieto- ja neuvontapalvelujen, Avartti – nuoret sen tekevät -toimintaohjelman ja Nuori kulttuuri -ohjelmien kehittämiseksi sekä muut ajankohtaiset nuorisotyön kehittämishankkeet. Kehittämismäärärahat ovat oleellinen strateginen nuorisotyön väline.

**14 §. Valtionapuviranomainen.** Opetusmi-

nisteriön aluehallintoviranomaisena toimii lakia koskevissa asioissa lääninhallitukset ja niiden nuorisotoimi.

**15 §. Valtionosuuksien ja -avustuksien rahoitus.** Valtionosuudet ja -avustukset suoritetaan ensisijaisesti veikkaus- ja raha-arpa-jaispelien voittovaroista. Nuorten työpajatoimintaa ja ehkäisevää päihde- ja huumeiden rahoitetaan yleiskatteellisista budjettivaroista.

**16 §. Valtionavustuslain soveltaminen.** Säännös koskee valtionavustuslain soveltamista ehdotetun lain 10—13 §:ssä tarkoitettuihin avustuksiin.

**17 §. Voimaantulo.** Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006. Nuorisojärjestöjen osalta laki tulisi kuitenkin voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2007, koska uusi nuorisolaki on otettava huomioon järjestöjen toiminnan suunnittelussa.

**18 §. Siirtymäsäännökset.** Nuorisoiain neuvottelukunnan ja nuorisojärjestöjen avustustoimikunnan nykyiset toimikaudet päättyvät 31 päivänä elokuuta 2007. Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen sekä nuorisokeskusten avustuskelpoisuuksia arvioidaan uuden lainsäädännön niin vaatiessa.

## **1.2. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

**1 §. Soveltamisala.** Pykälän 1 momentin 9 kohdassa ehdotetaan teknisenä muutoksena sanan nuorisotyölaki muuttamista sanaksi nuorisolaki.

## **2. Tarkemmat säännökset ja määräykset**

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin nuorisolain 4—6 ja 10—12 §:ään liittyvistä asioista.

Nuorisolain nojalla annettavassa asetuksessa muutetaan valtakunnallisten nuorisojärjestöjen määrittelyä muun muassa jäsenmäärien osalta. Nykyinen 3 000 henkilöjäsenen edellytys on korkea. Tarkoituksenmukaista on siirtää pohjoismaiseen käytäntöön, mikä Suomessa tarkoittaa noin 1 000 henkilöjäsen-

tä. Lisäksi piirijärjestöjen avustuskelpoisuuden määrittely siirtyy avustussäännön vahvistamismenettelyyn. Kielellisen tai muun vähemmistön, toimialallaan edustavaksi katsottavan sekä ruotsinkielisen toiminnan osalta on jatkossakin mahdollisuus poiketa hyväksymisperusteista.

### **3. Voimaantulo**

Nuorisolaki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006, kuitenkin järjes-

töavustusten osalta 1 päivänä tammikuuta 2007. Lailla kumotaan 24 päivänä helmikuuta 1995 annettu nuorisotyölaki (235/1995) siihen myöhemmin tehdyin muutoksin.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:



## 1.

**Nuorisolaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

## 1 luku

**Yleiset säännökset**

## 1 §

*Tavoite*

Tämän lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen.

## 2 §

*Määritelmät*

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *nuorilla* alle 29-vuotiaita;
- 2) *aktiivisella kansalaisuudella* nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa;
- 3) *sosiaalisella vahvistamisella* nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämäntaitojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi;
- 4) *nuorisotyöllä* nuorten oman ajan käyttöön kohdistuvaa aktiivisen kansalaisuuden edistämistä samoin kuin nuorten sosiaalista vahvistamista, nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukemista sekä sukupolvien välistä vuorovaikutusta;

5) *nuorisopolitiikalla* nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista;

6) *valtakunnallisella nuorisojärjestöllä* rekisteröityä järjestöä, joka toteuttaa tämän lain tarkoitusta ja lähtökohtia ja jonka toiminta-alueena on koko maa;

7) *valtakunnallisella nuorisotyön palvelujärjestöllä* rekisteröityä järjestöä, jonka toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on tuottaa palveluja nuorisotyön yleiseksi kehittämiseksi;

8) *nuorisotyötä tekevällä järjestöllä* rekisteröityä järjestöä tai muuta yhteisöä, jonka toiminnasta ainakin osa on nuorisotyötä ja jonka nuorisotyö on laajuudeltaan verrattavissa valtakunnallisen nuorisojärjestön toimintaan.

## 2 luku

**Valtion nuorisotyö ja -politiikka**

## 3 §

*Kehittäminen ja yhteistyö*

Opetusministeriöllä on vastuu nuorisotyön ja -politiikan yleisestä kehittämisestä.

Lääninhallitukset toimivat nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevissa asioissa valtion aluehallintoviranomaisina. Opetusministeriö hyväksyy läänin nuorisotoimen tulostavoitteet yhdessä lääninhallituksen kanssa.

Opetusministeriöllä on valtakunnan tasolla ja lääninhallituksilla aluetasolla vastuu nuorisopolitiikan yhteensovittamisesta.

## 4 §

*Nuorisopolitiikan kehittämisohjelma*

Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet ja suuntaviivat läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. Kehittämisohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

Kehittämisohjelman valmisteleo opetusministeriö yhteistyössä asianomaisten muiden ministeriöiden kanssa. Valmistelussa tulee kuulla nuorisotyön ja -politiikan keskeisiä tahoja.

Kehittämisohjelmasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

## 5 §

*Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta*

Nuorisotyön ja -politiikan asiantuntijaelimenä on valtion nuorisoasiain neuvottelukunta, jonka asettaa valtioneuvosto. Neuvottelukunta toimii opetusministeriön yhteydessä. Neuvottelukunnalla voi olla jaostoja asioiden valmistelua varten.

Neuvottelukunnan tehtävänä on:

1) antaa opetusministeriölle lausunto nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan otettavista asioista ja arvioida vuosittain nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumista;

2) tehdä esityksiä nuoria koskeviksi ohjelmiksi ja toimenpiteiksi;

3) tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan.

Neuvottelukunnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

## 6 §

*Arviointi- ja avustustoimikunta*

Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisotyön palvelujärjestöjen avustusasioissa opetusministeriön asiantuntijaelimenä on arviointi- ja avustustoimikunta, jonka asettaa valtioneuvosto. Toimikunta voi keskuudestaan asettaa jaostoja asioiden valmistelua varten.

Toimikunnan tehtävänä on:

1) tehdä vuosittain opetusministeriölle esitys valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisotyön palvelujärjestöjen valtionavustusten jaosta;

2) antaa vuosittain opetusministeriölle lausunto valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisotyön palvelujärjestöjen avustuskelpoisuuksista hakemusten pohjalta;

3) antaa vuosittain opetusministeriölle lausunto nuorisotyötä tekevien järjestöjen valtionavustusten jaosta;

4) tehdä opetusministeriön pyynnöstä arvioita avustettavien järjestöjen toiminnasta.

Toimikunnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

## 3 luku

**Kuntien nuorisotyö ja -politiikka**

## 7 §

*Nuorisotyön ja -politiikan kehittäminen ja toteuttaminen*

Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorisotyötä tekevät järjestöt. Nuorisotyön palveluja voidaan tuottaa myös alueellisesti kuntien yhteistyönä.

Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpa-japalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot.

Nuorisotyötä ja -politiikkaa toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä paikallisten viranomaisten sekä yhteistyönä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa.

## 8 §

*Nuorten osallistuminen ja kuuleminen*

Nuorille tulee varata mahdollisuus osallis-

tua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa.

#### 4 luku

### Valtionrahoitus

#### 9 §

#### *Valtionosuus kunnille*

Kunnalle myönnetään valtionosuutta tämän lain mukaisiin käyttökustannuksiin siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään. Valtionosuus tulee käyttää 7 §:ssä tarkoitettuun toimintaan.

#### 10 §

#### *Nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen valtionavustukset*

Valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi yleisavustuksina valtakunnallisille nuorisojärjestöille ja valtakunnallisille nuorisotyön palvelujärjestöille. Valtakunnalliset nuorisojärjestöt voivat osoittaa saamaansa avustusta rekisteröityjen piirijärjestöjensä toimintaan. Lisäksi valtakunnalliset nuorisojärjestöt voivat osoittaa paikallisyhdistyksilleen erityisavustuksia rajattuun tarkoitukseen. Yleisavustusta ei myönnetä sellaiselle nuorisojärjestölle, jonka pääasiallisena tehtävänä on edistää yhden koulutus-, opinto- tai vastaavan alan opiskelua. Pääasiallisesti ammatillista järjestäytymistä edistävälle nuorisojärjestölle ei myöskään myönnetä yleisavustusta.

Järjestöille, joiden toiminnasta tai avustamisesta säädetään erikseen tai joille myönnettävää valtionavustusta varten on erillinen määräraha valtion talousarviossa, ei tämän lain nojalla myönnetä yleisavustusta.

Valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja niiden piirijärjestöjen avustukset myönnetään tulosperusteisesti. Tulosperusteita ovat toiminnan laatu, laajuus ja taloudellisuus. Avustusta myönnettäessä otetaan lisäksi huomioon

toiminnan ajankohtainen yhteiskunnallinen merkitys sekä avustuksen tarve.

Hyväksyttävänä toimintamenoina ei pidetä liiketoiminnasta aiheutuvia menoja.

Opetusministeriö hyväksyy tämän pykälän nojalla avustettavat järjestöt.

Tarkempia säännöksiä tulosperusteista, hyväksyttävistä menoista, menettelystä, jossa avustettavat järjestöt hyväksytään, ja muista avustusperusteista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

#### 11 §

#### *Nuorisotyötä tekevien järjestöjen valtionavustukset*

Valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi yleisavustuksina nuorisotyötä tekeville järjestöille. Avustusten myöntämisessä noudatetaan, mitä 10 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Tarkempia säännöksiä avustusperusteista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

#### 12 §

#### *Valtakunnallisten nuorisokeskusten valtionavustukset*

Valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha myönnettäväksi valtakunnallisten nuorisokeskusten toimintaan ja rakentamiseen. Toiminta-avustukset myönnetään pääosin tulosperusteisesti nuorisokäytön ja keskusten toiminta-ajatusten perusteella. Toimintansa aloittaville keskuksille avustus voidaan kuitenkin myöntää arvion perusteella.

Keskusten tulee toteuttaa tämän lain tarkoitusta ja lähtökohtia ja olla yleishyödyllisiä. Keskusten mahdollinen ylijäämä on käytettävä keskusten sekä niiden palvelujen kehittämiseen. Opetusministeriö hyväksyy hakeuksesta avustettavat keskuksat tämän lain piiriin.

Tarkempia säännöksiä avustettavien keskusten hyväksymisen perusteista sekä keskusten toiminnan ja talouden järjestämisestä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

## 13 §

*Muut valtionavustukset*

Valtion talousarvioon voidaan ottaa vuosittain määräraha nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvään tutkimukseen, kansainväliseen nuorisoyhteistyöhön, nuorisotilojen rakentamiseen, peruskorjaamiseen ja varustamiseen sekä nuorisotyön kehittämistoimintaan.

## 5 luku

**Erinäiset säännökset**

## 14 §

*Valtionapuviranomainen*

Valtionapuviranomaisena tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on opetusministeriö.

Opetusministeriö voi osoittaa lääninhallitusten myönnettäväksi talousarvioon otettuja avustusmäärärahoja.

## 15 §

*Valtionosuuksien ja -avustusten rahoitus*

Tässä laissa tarkoitetut valtionosuudet sekä -avustukset suoritetaan ensisijaisesti veikkaus- ja raha-arpajaispeliä voittavista.

## 16 §

*Valtionavustuslain soveltaminen*

Edellä 10—13 §:ssä tarkoitettuun valtionavustukseen sovelletaan muutoin, mitä valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään.

## 6 luku

**Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

## 17 §

*Voimaantulo*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 . Lain 10 ja 11 § tulevat kuitenkin voimaan päivänä kuuta 200 .

Tällä lailla kumotaan 24 päivänä helmikuuta 1995 annettu nuorisotyölaki (235/1995) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Kumotun lain 8 §:ää sovelletaan kuitenkin edelleen vuoden 2006 loppuun.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

## 18 §

*Siirtymäsäännökset*

Ennen tämän lain voimaantuloa asetettu nuorisosiain neuvottelukunta ja nuorisojärjestöjen avustustoimikunta jatkavat toimintaansa toimikautensa loppuun.

Ennen tämän lain voimaantuloa avustettaviksi hyväksytyt nuorisojärjestöt ja nuorisotyön palvelujärjestöt säilyttävät valtionavustuskelpoisuutensa vuoden 2006 loppuun, jollei opetusministeriö ennen sitä erikseen muuta asiaa koskevaa päätöstään tai kumoa sitä.

Ennen tämän lain voimaantuloa avustettaviksi hyväksytyt valtakunnalliset nuorisokeskukset säilyttävät tämän lain voimaan tullessa valtionavustuskelpoisuutensa.

## 2.

**Laki****opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (635/1998) 1 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

1 §

*Soveltamisala*

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä

muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään:

9) nuorisolaisissa ( / );

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Helsingissä 8 päivänä huhtikuuta 2005

**Tasavallan Presidentti**

**TARJA HALONEN**

Kulttuuriministeri *Tanja Karpela*

## 2.

**Laki****opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lain (635/1998) 1 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

*Voimassa oleva laki*

## 1 §

*Soveltamisala*

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään:

-----  
 9) nuorisotyölaissa (235/1995);  
 -----

*Ehdotus*

## 1 §

*Soveltamisala*

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään:

-----  
 9) *nuorisolaissa* ( / );  
 -----

-----  
*Tämä laki tulee voimaan* päivänä kuuta  
 200 .  
 -----